

boscós; no sé quan s'usà primer: registrat només des del DAG, que el dona com a propi de l'Emp, però és de tot el cat. or, i molt usat pels membres tots de la generació de L'Avenç, terme predilecte de Josep Pijoan (he sentit com un dels seus fills americans li preguntava riolerament —no sense trista ingratitud— si el roda-soques no era ell, 1946), terme que sembla donar l'explicació d'una dita del castellà clàssic «hora es de bolvernos a nuestro lugar --- dexándonos de andar de ceca en meca, y de zoca en colodra, como dizen», Quixot I, § 18, ed 1608, f° 65v^o (recordem que colodra també havia designat un fragment de soca, usat després per fer-ne un carretell o barraló)

Pel que fa a parentela extra-catalana, i deixant de banda el gallo-romànic, en tenim representants en el lomb-piem. *cuca* 'soca', 'rabassa', rëto-romànic dels Grisons *tshuchha* id, que en el temps de la invasió alamànica (quan encara sonava *čukk-*) va donar el su.-al *tshugge* (pron *čukə*) 'punta d'un penyal'. De la banda SO. cal començar per esmentar el mossàr. *žoka* que degué tenir robusta vida, car va passar a l'ar. granadí *chuaq* (pl *chugit*) «tronco de árbol» i dimin. *chucayá*,¹ pl. -*qut* «tronco pequeño» PALC, que amb els moriscos passaria al Marroc i encara avui s'hi sent *čuk* id, entre els moros (si bé avui rar. Dozy, Suppl I, 235b); Simonet documenta *Sa'id al-Čuk* (o pron. aràbigament *čuk*)² en escriptures de Granada, i un andal *chueca* 'cepa' (ue ultracorrecte?), que restaria avui, com a nom d'un tronc de castanyer gegantesc La *Zyēka* (mal grafiat *Llueca*) a l'Alpujarra;² en tot cas d'aquí ve el nom ja medieval de la CHUECA, gran porra usada per jugar a una mena de polo de gent muntada a Andalusia i Cast Nova (veg aquest article del DCEC/DECH)

El nom d'aquesta porra de joc s'estengué fins al mossàrab valencià i cat: «Per ensajar / de bandejar / los seus guarips, / joc de nays / de nit jugàvem / --- / Per reduir-la / jugava birla / sovent ab ella, / joc d'escampella / ni de la *choca* / ---», JRoig (Spill, 3031) Es tracta evidentment d'una porra grossa (alusió obscena a la *bitlla* viril) Sense tal al·lusió, però també s'ha de tractar de porres considerables, en una disposició municipal de la ciutat de València, de 1391: «En lo carrer denant l'alberch d'En Thous, lo qual sabets que és de gran passatge --- jugaren a la *xoqua*, a les garres dels passants; --- puxs lo joch de pilota los és vedat, que jugaran a la *xoqua* e altres jocs de garronades» (Rubio Vela, Epist Val, 321 23) És clar que modernament *xoca* ha pogut reduir-se a dimensions més modestes Però en la disposició de 1391, ha de tractar-se d'objectes grossos, com la pilota prohibida, que poden fer mal als transients; devia ser, més aviat, en el S. XIV, un joc com el del mossàrab *chueca* del cast antic, designant boles grosses o socs massissos Avui hi ha un joc de *xoca*, amb objecte petit, inofensiu, que descriu Sanchis Jivera: «se ejecutaba plantando un hueso --- o piedra, y encima se ponía el dinero de los jugadores, los cuales tiran --- con un palito, piedra u otro objeto duro --- hasta hacerlo caer, ganando el jugador que pone el proyectil más

cerca del dinero» (*An del C de Cult Val* VI, 110).

Des de València aquest mot es degué escampar poc o molt cap a les bosquíries del Nord: *AlcM* recull *xoca* 'vesc' a Almatret, i 'branca que serveix de puntal' a Emp i Gxa; en aquesta acc. no descartem que hi hagi hagut contaminació de *soca* amb (*ar*)*xella* 'branca torçada com un colze'; ni que en l'acc. 'vesc' hi hagi contaminació d'una variant del cast. *ajonjera* 'vesc' (DCEC AJONJOLÍ).

Això, per una banda, va amb el cat. *soca* i gallo-romànic *soca/souche*, i per altra banda es dona la mà amb les formes aragoneses, particularment *čóka* 'soca de l'olivera' a Llitera, en el parlar d'Alins, català de transició a l'aragonès (1965) i a Benasc: «*choca*: el tocón con parte de la raíz» (Ballarín)

I amb *ç-*, ja en terra de llengua castellana, en l'Alt Aragó, i franja oriental del domini castellà al llarg del territori de llengua catalana: Casac. i Kuen recolliren *thóka* 'soca', 'cepa del árbol' a les valls de Gistau (Plan, Gistain), Echo i Liédena (nav.) (BDC xxiv, 183); a Echo *thóka* i *thyéka* (Kuen, RLr XI, 99-100); a Bielsa *thóka* en particular la del pi (distingeixen la «tieda» 'teia que es treu del mig del pi', de la que es treu de la «*thoka* o *garabadas*», 1965). Pel Sud *soca* s'estén fins a Múrcia definit «*tuca*, *muñón* de una rama» per Ga. Soriano, i amb el sentit de «*raíz* de la caña de azúcar» en alguna part oriental d'Andalusia (AlcVenceslada), propagat a Venezuela i Mèxic per al «*retoño* de la caña de azúcar» i estès a d'altres cultius a Colòmbia, Perú i Bolívia (Malaret, Supl; DACEsp). Hi ha una variant amb excés de diftongació (potser indicatiu de manlleu del català) a part del domini aragonès: *thyéka* a Echo, Ansó, Casp, Puebla de Ixar i La Cartuja Baja (Sarag.), Puyoles-Val. *syéka* a Alcúdia de Beo (1961), i veg també en els DERIV En fi hi ha el basc *xukur/txokorro* 'tronxo, tija, bastó'.³

Aquest mot és, doncs, comú, amb poca varietat de formes al català, orient ibèric, tot el gallo-romànic, i el romànic de Suïssa i del NO. d'Itàlia, per on devia arribar fins a alguna part de Toscana i d'Emília; almenys una forma masculina apareix una vegada en Dante: «come nel percuoter de' *ciocchi* arsi, / surgono innumcrabili faville, / onde li stolti sogliono augurarsi» (Par xviii, v. 100), mot que segons el comentari Scartazzini-Vandelli, amb el sentit de «ceppi da ardere» és «parola dell'uso vivo, sia in campagne della Toscana, sia in dialetti dell'Emilia».

Hi ha escassa variació en la base fonètica, d'un lloc a l'altre, car tot ve a reduir-se, quasi pertot i del tot, a un mateix tipus fonamental. La consonant inicial fou pertot l'africada, com ho mostra en el Nord la *ch* del picard *chouque*, la *z-* de l'arag., la *č* del mossàrab, de l'italià i del rètic, i la *ç-* de les nostres grafies medievals, la consonant medial fou pertot -*kk*^a (picard, i llengües del Migdia), palatalitzada normalment en el centre de Gàl·lia i en els Alps rètics; la vocal és quasi pertot del tipus o, que pot venir de ü breu (ü en una zona alpina, potser només allí i en algun esporàdic patois francès). Tant aquesta vocal com el significat el separen resoltament de *soccus* ('esclop o altre calçat').